

3. Див.: Социальная работа: теория и практика: Учеб. пособие / Отв.ред.д.и.н., проф. Е. И. Холостова, д.и.н., проф. А.С.Сорвина. – М.: ИНФРА-М, 2002. – С.79.
4. Социальная работа: теория и практика: Учеб. пособие / Отв.ред.д.и.н., проф. Е.И.Холостова, д.и.н., проф.А.С.Сорвина. – М.: ИНФРА-М, 2002. – С.79.
5. Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М. Соціальна політика: Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності “Державне управління”. – К.: Видавництво УАДУ, 1997. – С. 5.
6. Див.: Социальная работа: теория и практика: Учеб. пособие/ Отв. ред.д.и.н., проф. Е. И. Холостова, д.и.н., проф. А.С.Сорвина. – М.: ИНФРА-М, 2002. – С. 79-80.
7. Див.: Скуратівський В.А., Палій О.М., Лібанова Е.М. Соціальна політика: Навчальний посібник для слухачів, аспірантів, докторантів спеціальності “Державне управління”. – К. Видавництво УАДУ, 1997. – С. 27-43.
8. Див.: Социальная работа: теория и практика: Учеб. пособие / Отв.ред. д.и.н., проф. Е. И. Холостова, д.и.н., проф. А.С.Сорвина. – М.: ИНФРА-М, 2002. – С.80.
9. Соціальна робота: Короткий енциклопедичний словник. – К.: ДЦССМ, 2002. – С. 345-346.
10. Див.: Холостова Е.И. Социальная политика: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2001. – С. 9-10.
11. Див.: Холостова Е.И. Социальная политика: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2001. – С.10.
12. Див.: Соціальна робота: навчальний посібник // Соціальна робота. Книга II. – К.: ДЦССМ, 2002. – С. 293.
13. Горбачев М.С. Социалистическая идея и революционная перестройка. - М.: ”Политиздат, 1989. – С. 27.
14. Див.: Соціальна робота: навчальний посібник // Соціальна робота. Книга II.- К.: ДЦССМ, 2002. – С. 278-279
15. Див.: Мескон М.Х., Альберт М., Хедуори Ф. Основы менеджмента: Пер. с англ. – М.: “Дело”, 1992. – С. 260.
16. Див.: Словарь-справочник менеджера / Под ред. М.Г.Лапусты. – М.: ИНФРА-М, 1996. – С.368.
17. Див.: Международный пакт об экономических, социальных и культурных правах. ООН, 1966-76. Преамбула.
18. Див.: Орлова Э.А. Социокультурные предпосылки социальной работы // Социокультурные особенности социальной работы. – М., 1997. – С.27.
19. Див.: Социальное управление: Словарь / Под ред. В.И.Добренькова, И.М.Слепенкова. – М.: Изд-во МГУ, 1994. – С. 122.
20. Див.: Менеджмент социальной работы: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / Под ред. Е.И.Комарова и А.И. Войтенко. – М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. – С. 42.

*Івасюк Ю.
Львівська українська академія друкарства*

ПРОБЛЕМА СІМЕЙНОГО ДОЗВІЛЛЯ В ТЕПЕРІШНІХ УМОВАХ

Сучасні умови, в яких перебуває українська сім'я, характеризується передусім

різкою зміною соціально-економічних відносин у суспільстві, за яких пріоритети мають надаватися особистості, її практичній діяльності в усіх напрямках господарювання та духовної культури.

Разом із тим, сім'я як явище економічне і соціокультурне зазнає значного впливу різних чинників. Причому їх дія часто має взаємовиключний характер. За таких умов чинники стабілізації можуть одночасно виступати і як чинники її дестабілізації, консерватизму.

Процес формування, становлення і розвитку сучасної української сім'ї відбувається в складних і суперечливих умовах. Вони характеризуються досить різкою зміною суспільних відносин, економічної функції сім'ї.

Матеріальні нестатки більшості сімей змушують їх самотужки виконувати весь обсяг побутових робіт, хоча, звісно, існують (особливо в містах) організації, фірми, які надають найрізноманітніші побутові послуги [2, с.7]. Разом з тим, соціологічне дослідження свідчить, що більшість сімейних респондентів зазначають переобтяженість домашнім побутом, практичну відсутність вільного часу, недостатні можливості для відпочинку і спілкування з близькими, дітьми, друзями.

Соціокультурні функції сім'ї реалізуються, серед іншого, в організації дозвілля не тільки в колі сім'ї, а поза неї, тому що у вільний час формується людина й розвивається сім'я.

Особливе місце в дозвільний період сім'ї займає аналіз протиріч, що виникають в процесі його освоєння. Мають місце протиріччя, які безпосередньо пов'язані із структурою, змістом, характером і місцем проведення дозвілля подружжям.

Одержані нами дані показують, що лише 21% опитаних членів сімей м. Івано-Франківська задоволені характером і змістом проведення сімейного дозвілля, яке у них склалося, і вони бажали б покращити його структуру (з них 12% – жінки (враховуючи той факт, що чоловіків опитано на третину менше)); трохи менше третини (23%) оцінили характер і зміст проведення сімейного дозвілля, які у них склались, негативно (з них 16% – жінки, і 7% – чоловіки), заявивши, що багато занять для них через певні причини поки що є недоступними; майже половина респондентів – 47% (28% – жінки і 19% – чоловіки) не змогла однозначно висловитись про прийнятність характеру і змісту проведення сімейного дозвілля; і, насамкінець, кожний десятий із опитаних як жінок, так і чоловіків (9%) своїм висновком обрав пункт “Важко відповісти”.

Проблемним виявились характер і зміст дозвілля для сімей, що проживають у провінції. Згідно із статистикою, тільки 3% одружених задоволені змістом і характером його проведення; а на відповідь "ні" вказало 56% респондентів; з них 39% – представниці прекрасної статі і 17% – чоловіки (кількість анкет, заповнених чоловіками, становить третину від загальної кількості). Не змогла дати однозначної відповіді більше третини опитаних (42% – 13% – чоловіки, жінки – 29%); і зупинилось на відповіді “важко відповісти” 9% одружених.

Аналіз відповідей на питання анкети: “Що заважає Вам проводити дозвілля, вільний

час, так, як Вам подобається?” (пропонувалось вказати не обов’язково тільки одну, найголовнішу причину) показав, що основною перешкодою (за кількістю відповідей) є “нестача грошей” (36%) і нестача вільного часу (27%). На це вказали в основному заміжні жінки та одружені чоловіки (не розлучені, вдови чи вдівці) – ті, хто вчиться без відриву від виробництва, і хто не вчиться, але працює на кількох роботах; представники багатодітних сімей і ті, що не мають жодної дитини. Найменше часу для відпочинку, як у колі сім’ї, так і поза нею власне у зайнятих в бізнесі чи в комерції, тобто в тих представників, матеріальна сфера для яких не є загрозовою. Іншими причинами були названі: втомленість після роботи(робіт) – (19%), що сьогодні є неминучим наслідком потреби в стабільних підробітках; при чому предмет наявності дітей не завжди виступає домінуючим фактором; робота за кордоном одного із членів подружжя та ін. З цих даних чітко з’ясовуються контури проблеми використання вільного часу і характеру проведення сімейного дозвілля, шляхи її розв’язання. Аналогічно щодо сільської місцевості, то третині респондентів (28%) для проведення сімейного дозвілля так, як їм подобається бракує часу; для 34% не вистачає коштів; а на втомленість після роботи вказали 13,5% опитаних. Кожний чотирнадцятий вказав на “інші причини”, головними з яких виступають соціально-побутові, а кожний третій (35%) вказав на відсутність партнера в межах України (робота за кордоном).

В умовах актуалізації культурного відродження України, духовного розвитку особистості проблемою номер один стає так зване явище “працеголізму”, коли сімейні люди (головно представники чоловічої статі) присвячують майже увесь свій вільний час основній роботі, а також додатковим заробіткам. Водночас дослідження показують, що батьки дуже рідко проводять вільний час разом із дітьми. І справа не в тому, що в дорослих бракує вільного часу (хоча цей показник доволі високий – 46,5%), а в його організації: майже 69,4% батьків віддають перевагу перегляду телевізійних передач, спілкуванню з іншими людьми, зводячи контакти з власними дітьми до мінімуму [7, с.125].

Таким чином, залишаються нерозв’язаними проблеми матеріально-технічного і організаційного забезпечення проведення сімейного дозвілля. Але, головним фактором, що визначає дане дослідження, є, насамперед, загострення протиріч, що виникають у сфері сімейних взаємовідносин в результаті відсторонення і відчуження членів сімейного союзу, що є наслідком ігнорування особистісних орієнтацій, людських цінностей під час планування і використання вільного часу, зокрема його спільного проведення.

Сьогодні, фактично кожний четвертий не проводить сімейне дозвілля в колі сім’ї, віддаючи перевагу спілкуванню з товаришами чи знайомими; шукаючи підтримки, розради, розуміння у подруги чи друга (тут й інтимна розрядка); знімаючи стрес завдяки відволіканню на дитячі проблеми та запити; а кожний восьмий (12%) не знає про факт існування такого явища зовсім.

Важко переоцінити значимість сімейного спілкування на дозвіллі. Умови ж для міжособистісного спілкування під час відпустки чи вихідних від праці днів фактично

обмежені. На сучасному етапі, коли превалює мобільність, основними причинами, що унеможливають подружнє спілкування після робочого дня, постають: “нестача часу” та “втомленість після роботи”. Частка вільного часу, яка потенційно зменшується, найчастіше використовується у побутовій сфері.

За статистикою соціального опитування, проведеного в м. Івано-Франківську за лютий-березень (а також травень-червень) 2004 р., сім'я виконує функцію задоволення потреб у спільному проведенні дозвілля, взаємозбагачення інтересів з дозвілля лише на 7% (5% з них з відповідей чоловіків-респондентів), задоволення потреб в особистому щасті та любові - на 21% (так вважає четверта частина респондентів-жінок (при чому 50% з них за соціальним статусом - службовці, вік яких коливається в межах від 20-30 (50%) до 30-40 (25%) рр.) та п'ята частина респондентів-чоловіків). Духовне взаємозбагачення членів сім'ї і, як наслідок, зміцнення дружніх основ шлюбного союзу є важливою функцією для 26% подружніх пар, при чому третю частину у цьому визначенні посідають респонденти-жінки (знову переважають за соціальним статусом службовці (70%), вік яких коливається в основному в межах 30-40 рр.) і лише п'яту – чоловіки (50% з них становлять службовці). В сільській місцевості такий показник просто вражає: взаємозбагачення з сімейного дозвілля отримують лише 6% подружніх пар; потребу в особистому щасті та любові сім'я забезпечує лише для четвертої частини подружніх пар (серед жінок за соціальним статусом – це переважно робітники); а духовне взаємозбагачення та підтримку через сім'ю отримує тільки кожен десятий з членів подружжя (так стверджує кожен п'ятий респондент-чоловік чи жінка).

Всі ці явища відбилися і у сфері масової культури: із стрімким розвитком телебачення, відео та, що найважливіше, високою ціною на квитки дуже швидко втрачається інтерес населення до фільмів у кінотеатрах, тільки 52% опитаних вважають відвідування вечірок, танців, дискотек та кіно важливим. Водночас більшість подружніх пар (до 80%) жодного разу протягом року не відвідали будь-які культурні заклади з різних причин. (вечори відпочинку, вистави, виставки, музеї, тощо).

Справді, вільний час одного із подружжя ще не є часом всієї сім'ї. Це пояснюється тим, що вільний час немовби заробляється всією сім'єю, існуючи як дещо загальне, нероздільне. Соціальною гарантією наявності вільного часу є його суспільний фонд, який відтворюється у виробництві в робочий час. Із загального сімейного бюджету він виділяється (або “самовиділяється”) для тих членів сім'ї, які його найбільше потребують або які його найбільше домагаються [6, с.78-83]. В подальшому та частина вільного часу, яка була втрачена, повинна бути “повернута”, в іншому випадку це відіб'ється на інтересах інших членів, на їх зайнятості. Образно кажучи, в сім'ї набуває розвитку конкурентна атмосфера між її членами за володіння вільним часом. Цей процес локального, іноді відкритого суперництва нерідко служить основою для конфліктів у сім'ї [1, с.143-144]. Розуміння цілісності вільного часу – вагома передумова укріплення сімейної спільності. Навпаки, свавільне розчленування приводить до зростання деструктивності вільного часу. Це можна прослідкувати на структурованих сім'ях та їх

антиподах – деструктивних. Міра спільної діяльності в них – взаємодопомога чи її відсутність – або скріплює, або руйнує сімейну спільність. Це безпосередньо пов'язано з перекладанням домашніх справ на плечі жінки, відсутністю допомоги у вихованні дітей, зловживанням алкоголем [5, с.44-45].

Постійно зростає інтерес до роботи і суспільного життя. І все ж таки залишається велика завантаженість жінки-матері. За даними дослідження, незаміжні жінки витрачають на домашню роботу більше 13 годин на тиждень, заміжні бездітні жінки – більше 17 годин, матері неповнолітніх дітей – більше 28 годин [4, с.115-121]. У сім'ях з трьома дітьми жінки витрачають втричі більше часу в домашньому і особистому підсобному господарстві, ніж професійно зайняті жінки без дітей.

Якщо під дозвіллям розуміти насамперед час, відведений для занять, за допомогою яких відбувається відновлення фізичних, розумових та психічних сил людини, затрачених на працю, то у вільні від основної роботи хвилини його частка значно зменшилася.

Ця проблема є особливо гострою для сімей, в яких годувальники зайняті в інтелектуальній сфері(науковці, службовці, вчителі). Але найбільшої гостроти набула проблема дозвілля серед сімей, в яких один із годувальників постійно або стабільно перебуває на заробітках за кордоном.

Головною особливістю переважної більшості сучасних шлюбів є їх вікова градація. Відсутність взаєморозуміння через значну вікову різницю у внутрішньосімейному колі, призводить до незадовільного спілкування на духовному рівні або його відсутності. Ця проблема особливо відчутна в сільській місцевості, де переважають консервативні(патріархальні) погляди на шлюб. Вплив новітніх прозахідних ідей щодо шлюбу більш відчутний на психології молодшої за віком дружини, тому викликає нерозуміння з боку набагато старшого за віком чоловіка [4, с.115-121]. Щоб применшити своє невігластво і не втратити статус голови сім'ї в очах протилежної статі, чоловіки спочатку просто "захищаються" мовчанням, а пізніше вдаються до насильства. Звичайно, вікова, культурна, емоційна різниця між членами сім'ї є тільки одним із чинників домашнього насильства, яке традиційно поширене в багатьох країнах і суспільне санкціоноване. Дане питання буде мати продовження при розгляді сімейно-побутових проблем та соціології конфліктів. Але ці проблеми не можна розглядати порізно, оскільки вони взаємопов'язані. Іншими словами, говорячи про дозвілля сім'ї не можна обійти такий фактор, як соціальний простір, одним із елементів якого є сфера взаємовідносин, соціального спілкування та взаємодії. Дисгармонія у спілкуванні призводить до розмежування у проведенні дозвілля. Матеріальні засоби і можливості, проблема розширення культурної бази для проведення відпочинку, в даному випадку виносяться на задній план. Щоб краще прослідкувати процес дисгармонії у спілкуванні, а, отже, у взаємовідносинах і взаємодії між членами подружжя, слід більш детально розглянути його чинники [9, с.120-121].

На запитання “З ким Ви найчастіше проводите сімейне дозвілля?”, відповідь “кожен

сам по собі” дала третя частина опитаних у провінції (30%) та п’ята частина по місту (17%), при чому 12% одружених (як чоловіки, так і жінки) визнали головною причиною цього факту “зловживання алкогольними напоями” (9%) та “наркотичними засобами” одного із членів подружжя (3%). Взагалі не проводить години сімейного дозвілля – майже десята частина сімей (7%), двадцята частина по місту (5%) – при чому це подружжя без дітей (див.: Діаграма 1).

Відмежування у проведенні дозвілля часто спричинене ставленням до шлюбу, як до певного засобу для задоволення особистих інтересів, потреб або просто розваг. Як наслідок, молоді члени подружжя продовжують вести той спосіб життя, який передував одруженню, не замислюючись над питаннями відповідальності та обов’язків. Тому, не отримавши психічної та фізіологічної розрядки від спілкування чи відпочинку із партнером, члени подружжя знаходять вихід, присвятивши час дітям. З іншої сторони, власне діти, і є тією ланкою, що сприяє спільному проведенню вільного часу.

Так, за статистикою, разом із дітьми проводять сімейне дозвілля біля половини опитаних подружніх пар (39%), зокрема у сільській місцевості – кожен третій респондент, що перебуває у шлюбі (33%).

Ця тенденція збільшення витрат вільного часу на виховання дітей спостерігається, насамперед, серед жінок, за рахунок застосування неповного робочого тижня, вимушених відпусток, статусу домогосподарки або у зв’язку з психологічними чи фізіологічними особливостями дружини-матері. Не останнім чинником, що впливає на даний фактор, є переконання чоловіків у тому, що для жінок робота посідає другорядне після дітей місце [3, с.72-73] (див.: Діаграма 2).

Аналіз відповідей, одержаних нами на основі безпосереднього спілкування з опитаними, показав, що разом удвох (38%) найчастіше проводять сімейне дозвілля подружжя без дітей, і соціальний статус осіб на цей фактор жодним чином не впливає. Тому не викликає здивування той факт, що значною мірою пов’язують власний відпочинок із сім’єю, власне, молоді люди. Напрямою метою проведення відпочинку в колі сім’ї серед молоді ототожнюється, насамперед, із спільністю інтересів (хоббі, друзі тощо). Більшість із молодих пар вважають важливим відвідування вечірок, танців, дискотек. Далі, за результатами опитування, найважливішою проблемою молодіжної когорти населення в питанні дозвілля сім’ї залишається матеріальне забезпечення.

Серед “старших” за віком групою сімей на сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігається тенденція до все більш помітного одомашнення дозвілля. Зростаючий вплив телебачення, новітніх технологій (відеокамери, котрими записуються програми для подальшого перегляду, комп’ютери і пов’язані з ними доступ до передачі та отримання різноманітної інформації) призводять до того, що середньостатистичний “домашній кінозал” функціонує приблизно 5-6 годин на добу, а середньостатистичний дорослий індивід проводить біля екрана близько трьох

годин на добу (див.: Діаграма 3).

При виборі характеру, змісту та форм дозвілля спостерігаються суттєві розбіжності у смаках та перевагах чоловіків та жінок. Для жінок це передусім можливість відпочити від щоденних турбот та клопоту, розважитись, відновити фізичні та духовні сили. Для чоловіків – підвищення свого культурного рівня, тобто вирішення особистісного розвитку [8, с.161-162].

Одним із важливих чинників оптимального проведення дозвілля є визначення його місця. Питання вибору та напрямку дозвільної діяльності дуже часто стає прерогативою родини, а не сім'ї, тобто зазнає суб'єктивного впливу. Позитивним у цьому контексті залишається фактор збереження національних традицій, взаємодопомоги, міжособистісного характеру спілкування. Але надмірна "опіка" з боку родичів, їх втручання при виборі місця, форми та змісту проведення дозвілля призводить до звуження соціального простору, а отже обмеження рівня соціалізації та особистісного саморозвитку членів сім'ї.

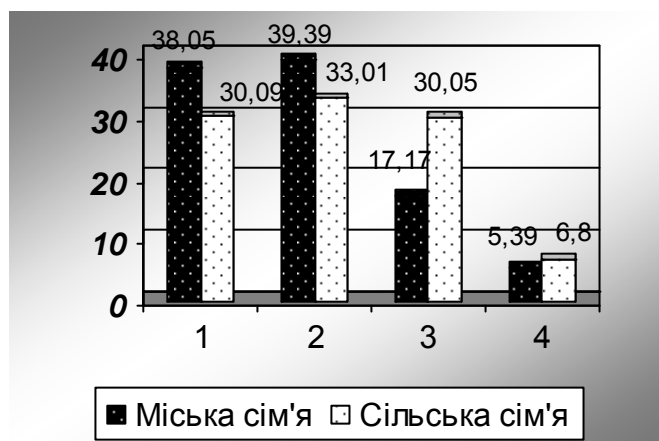
Цілісність вільного часу сім'ї – складна проблема. Бюджет кількісно складається з вільного часу всіх співмешканців і, природно, не перевищує цієї сукупності. Причому, сумарний ріст чи зменшення вільного часу постійно варіюється за рахунок допомоги батьківської сім'ї і ступеня залучення до домашніх справ дорослих дітей. Час, витрачений батьками на їхній догляд і виховання, ніби вертається в сімейний бюджет. Потенціал вільного часу рухомий і в зв'язку з "мірою милосердя" дітей до батьків, коли ті стають старими, хворобливими, немічними. Сімейний бюджет часу еволюціонує в бік зменшення в період, коли діти стають дорослими і практично не допомагають через завантаження навчанням, роботою, підвищеним інтересом до культури, розваг, особливо в передшлюбний період. Кожен член сім'ї своєю суспільною працею і домашніми справами наче вносить свою частку, але й забирає з загальної сукупності більшу чи меншу частину, часто не підозрюючи про це. Діалектика сімейних стосунків якраз і полягає в такому перерозподілі вільного часу між членами сім'ї. Час добровільно чи з певною мірою примусу віддається тому, хто його, очевидно, більше потребує. Тут не можливо уникнути суб'єктивізму, і в цьому аспекті кожна сім'я – незвіданий світ. Але є й об'єктивні моменти. Маленька дитина потребує більших витрат часу на обслуговування. Вона забирає лівову частку неробочого часу своїх батьків. Нерівномірність у розподілі сімейних обов'язків приводить і до несправедливого розподілу вільного часу. Зазвичай мужчина має більше часу, ніж жінка. Сьогодні стать все ще дуже попутно впливає на проведення вільного часу. Особливості виникають і у зв'язку з соціальним становищем сім'ї, і в зв'язку з належністю членів сім'ї до різних вікових груп, їх освітнім та культурним рівнем. Але ці особливості не статичні, вони звичайно стираються під впливом динамічного середовища і змінних життєвих обставин.

Отже, проблема характеру і змісту проведення сімейного дозвілля знаходиться

у сфері дії, як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів і це потрібно обов'язково брати до уваги при регулюванні і організації вільного часу. Дозвільна діяльність сім'ї поки що не забезпечує повною мірою формування культурних потреб, загальних орієнтацій, настанов, інтересів, мотивів діяльності, цінностей сімейного способу життя. Цілком ймовірно, що, зокрема, цей чинник сприяє збільшенню прихильників(особливо серед молоді) експериментального етапу, що передує одруженню, практиці співжиття, а також пізнішого одруження. Саме тому створення умов для розвитку не тільки внутрішньосімейних, а й позасімейних форм змістовного дозвілля стає найважливішим завданням сімейної політики.

Діаграма 1.

Динаміка проведення вільного часу в міських та сільських сім'ях (%)

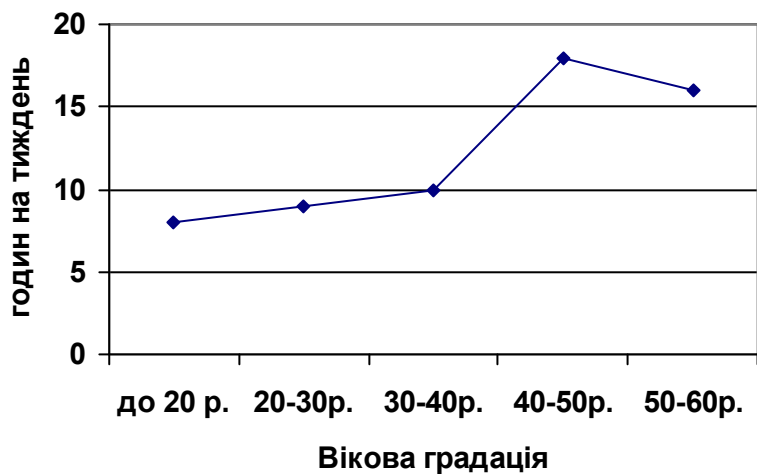

Відповіді на запитання "Як ви проводите вільний час?":

№ n/n	Відповіді	Дали відповідь			
		Міська сім'я		Сільська сім'я	
		всього осіб	%	всього осіб	%
1	Разом з дружиною (чоловіком)	113	38,05	31	30,9
2	Разом із дітьми	117	39,39	34	33,01
3	Кожен сам по собі	51	17,17	31	30,05
4	Взагалі не проводимо	16	5,39	7	6,8

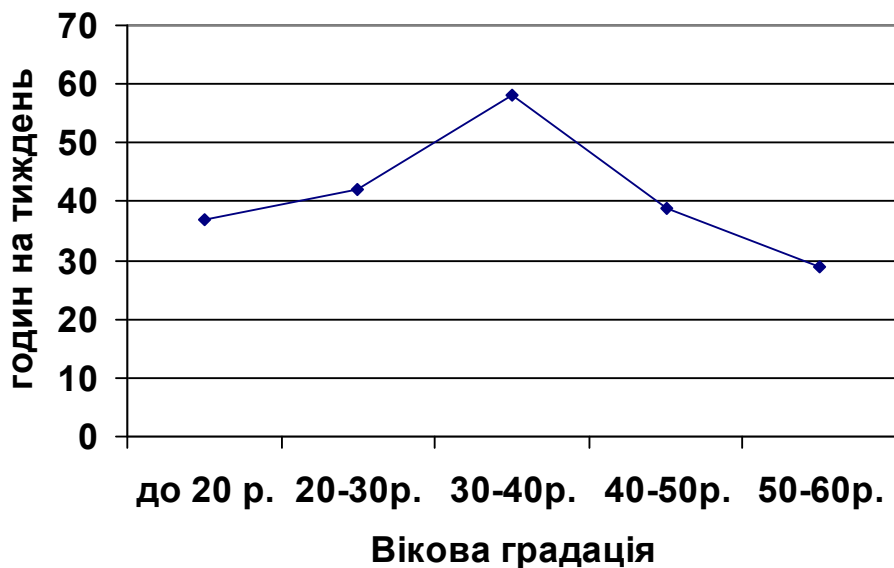
Діаграма 2.

Проведення сімейного дозвілля батьків із дітьми

Діаграма 3.

Сімейне дозвілля бездітних сімей

Література

1. Артемов В.А. К истории возникновения исследований бюджетов времени // Социс. – 2003. – №5.
2. Глядач О. Чи приречена українська економіка на нову кризу? // Шлях перемоги. – 2003. – 19 червня.
3. Золотов А.В. Норма свободного времени как показатель социально-экономического развития // Социс. – 1999. – №12.
4. Орлов И. П. Свободное время: условия развития человека и мера собственного богатства. – Свердловск: Изд-во Урал. ун-та, 1989.

5. Патрушев В.Д. Свободное время горожан в 1986 и 1995 годах // Социс. – 1997. – №7.
6. Піча В.М. Культура вільного часу: Філософсько-соціологічний аналіз. – Львів: Світ, 1990.
7. Про становище сімей в Україні: Державна допомога за підсумками 2000 року / А. С. Вегера та ін; Український інститут соціальних досліджень. – К.: Шкільний світ, 2002.
8. Проневская И. Образ семьи в средствах массовой информации // Вестник МУ: Социолог. и политолог. – 2003. – №4.
9. Цимбалюк Н., Яковенко Ю. Еволюція дозвілля в контексті соціологічних категорій // Психологія і суспільство. – 2004. – №2.

А н о т а ц и я

У статті розглядаються різноманітні аспекти сімейного дозвілля, окреслюються проблеми його організації та модифікації в сучасних умовах розвитку українського суспільства, пропонуються оптимальні шляхи забезпечення сімейного дозвілля як одного із елементів стабільності сімейного інституту.

Ярошенко А.О.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

ГУМАНІЗАЦІЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОСВІТИ: ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНІ РОЗДУМИ

Як підкреслюють учені, ХХІ століття має стати унікальним з погляду практичної реалізації людських цінностей. Воно буде століттям сталого людського розвитку цивілізованих країн і прагнення країн, що розвиваються, наблизитися до цього ідеалу [2, 9].

Для системи освіти важливою є її гуманітарна складова – предмети, що несуть і формують знання про людину і суспільство, історію і культуру, моральні цінності і т.д. І хоч представники так званих “точних наук” практично завжди підкреслюють пріоритети “свого” циклу знань, ніхто з реалістично мислячих педагогів і вчителів не заперечує ролі гуманітарного блоку освіти.

Актуальність розробки концепції гуманітарної освіти в Україні викликана невідповідністю запитам особистості, суспільства, потребам та світовим досягненням, соціальному престижу освіченості та інтелектуальної діяльності. Тому сьогодні постають задачі проаналізувати гуманітарну складову системи освіти, де йдеться про формування світогляду, ціннісних орієнтацій, загальної культури, моральної та громадської позиції особистості.

Гуманізація освіти, постає такою ж, як і фундаменталізація стратегічною лінією і водночас філософсько-методологічним принципом її розвитку в ХХІ столітті. Як зазначає В.П. Андрущенко: “Усім своїм змістом українська освіта має бути спрямована на людину у всій повноті її природного і суспільно-індивідуального буття. Інтереси людини, її щастя, добробут, здоров’я, благополуччя – понад усе, незалежно від того, яка